

УДК 373.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-1-52>**Світлана ЄЛДІНОВА,***orcid.org/0000-0002-1759-3274*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна) *eldinova-svetlana@ukr.net*

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ЕМОЦІЙ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено вивченню ігрових технологій розвитку соціальних емоцій дітей в закладах дошкільної освіти. Демократизація суспільних взаємин пов'язана з визнанням нових орієнтирів виховання в педагогічній теорії та практиці роботи освітніх закладів. Сучасна зміна завдань і змісту виховання зумовлена новими реаліями в розвитку суспільства. Зростає роль аксіологічних засад виховання, адже індивід, який не має сформованих соціальних ціннісних орієнтацій, відчуває недовіру до довкілля, виявляє агресію, втрачає індивідуальність. Тому головне завдання виховання дитини в дошкільному закладі – розкрити дитині соціальний світ і допомогти їй здобути соціальний досвід, зрозуміти своє місце в соціумі.

Зміст освітньої лінії «Дитина в соціумі» передбачає формування у дітей навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства. Завдяки спілкуванню з дорослими в дитини з'являються інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей.

Визначено, що ігрова діяльність сприяє формуванню дитячого колективу, розвитку позитивних взаємин у ньому, закладенню початків суспільної спрямованості особистості на етапі дошкільного дитинства. У грі діти бачать зв'язок суспільної спрямованості поведінки з реальним життям.

Дитина здобуває соціальний досвід безперервно, у грі в тому числі, а вихователь має постійно насичувати цей досвід гуманним змістом. Уся атмосфера дошкільного закладу, спілкування, спільна діяльність дітей має сприяти збагаченню соціального досвіду дошкільника. Цікавими мають бути ігри в сім'ю. Зі старшими дошкільниками варто пограти в гру «Наша родина», яка розширить знання дітей про сім'ю, навчить орієнтуватися в термінах, якими позначають ознаку родової спорідненості – сім'я, родина, рід, виховуватиме повагу до батьків, почуття гордості за свою родину, шанобливе ставлення до родинних традицій.

Ми розглянули лише деякі ігрові технології розвитку соціальних емоцій дітей у закладах дошкільної освіти. Проте це дозволяє нам зробити висновок про важливість та необхідність використання ігрових технологій, які є важливим засобом розвитку та виховання молодшого покоління.

Ключові слова: ігрові технології, розвиток, дитина дошкільного віку, родина, емоційний розвиток, дитинство, соціально-емоційний досвід, соціалізація.

Svitlana YELDINOVA,*orcid.org/0000-0002-1759-3274*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

(Kropyvnytskyi, Ukraine) *eldinova-svetlana@ukr.net*

PLAYING TECHNOLOGIES OF DEVELOPMENT OF SOCIAL EMOTIONS OF CHILDREN IN ESTABLISHMENTS OF PRESCHOOL EDUCATION

The article is sanctified to the study of playing technologies of development of social emotions of children in establishments of preschool education. Democratization of public mutual relations is related to confession of new reference-points of education in a pedagogical theory and practice of work of educational establishments. The modern change of tasks and maintenance of education is predefined by new realities in development of society. The role of principles of axiology of education grows, in fact an individual that does not have the former social valued orientations feels a mistrust to the environment, finds out aggression, loses individuality. Therefore, main task of education of child in preschool establishment – to expose to the child the social world and to help her to get social experience, understand the place in society.

Table of contents of educational line «Child in society» envisages forming for the children of skills of the socially confessed behavior, ability to be oriented in the world of human mutual relations, willingness worried and feel for other. Cooperating with other people is the original type of including of child in human society, that requires to coordinate the interests, desires, operating under other members of society. Due to intermingling with adults interest and ability to understand other; become familiar with to joint activity with children and adults appear for a child, to unite with them the efforts for the achievement of general result, to estimate own possibilities, respect a desire and interests of other people.

Certainly, that playing activity assists forming of child's collective, development of positive mutual relations in him, to the bookmark of beginning of public orientation of personality on the stage of preschool childhood. In a game children see connection of public orientation of behavior with the real life. A child obtains social experience continuously, in a game including, and an educator must constantly satiate this experience humane maintenance. All atmosphere of preschool establishment, communication, joint activity of children, must assist enriching of social experience of preschool child. Interesting there must be playing family. With senior preschool children it costs to play in a game «Our family» that will extend knowledge of children about family will teach to be oriented in terms mark the sign of family cognation that – family, my family, our family will bring up respect to the parents, sense of pride for the new family, valid attitude toward domestic traditions.

We considered only some playing technologies of development of social emotions of children in establishments of preschool education. However, it allows to us to draw conclusion about importance and necessity the uses of playing technologies, that are the important means of development and education of junior generation.

Key words: *playing technologies, development, child of preschool age, family, emotional development, childhood, socioemotional experience, socialization.*

Постановка проблеми. Демократизація суспільних взаємин пов'язана з визнанням нових орієнтирів виховання в педагогічній теорії та практиці роботи освітніх закладів. Сучасна зміна завдань і змісту виховання зумовлена новими реаліями в розвитку суспільства. Зростає роль аксіологічних засад виховання, адже індивід, який не має сформованих соціальних ціннісних орієнтацій, відчуває недовіру до довкілля, виявляє агресію, втрачає індивідуальність. Тому головне завдання виховання дитини в закладі дошкільної освіти – розкрити дитині соціальний світ і допомогти їй здобути соціальний досвід, зрозуміти своє місце в соціумі.

Невипадково освітня лінія нової редакції Базового компонента дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, 2020) в Україні має назву «Дитина в соціумі» і вона визначена першою серед інших відразу за освітньою лінією щодо розвитку особистості. Адже усвідомлення самої себе приходиться до людини через ставлення до неї інших людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження проблеми ефективних механізмів соціального виховання та соціалізації дітей в умовах закладу дошкільної освіти розглядаються в роботах Г. Беленької, Н. Гавриш, Н. Кирста, Н. Лисенко, Ю. Приходько, І. Сіданіч, Н. Цуканової, П. Щербань та інших. Незважаючи на науковий інтерес до проблеми, на сучасному етапі не достатньо вивчені технології розвитку соціальних емоцій дітей, не встановлені зв'язки, закономірності, взаємозалежності соціального розвитку дітей дошкільного віку, не достатньо визначені темпи даного процесу та умови його успішності.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження розвитку соціальних емоцій дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти засобами ігрових технологій.

Виклад основного матеріалу. Зміст освітньої лінії «Дитина в соціумі» передбачає формування у дітей дошкільного віку навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства. Завдяки спілкуванню з дорослими в дошкільника з'являється інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей.

У психолого-педагогічній практиці загальноприйнятим є положення про те, що гра – це один з найголовніших засобів всебічного розвитку дошкільників (Крутії, 2015: 58).

Ігрова діяльність сприяє формуванню дитячого колективу, розвитку позитивних взаємин у ньому, закладенню початків суспільної спрямованості особистості на етапі дошкільного дитинства. У грі діти бачать зв'язок суспільної спрямованості поведінки з реальним життям. Завдяки цьому вони розширюють і поглиблюють свої знання про сутність та особливості людських взаємин на основі власного сприйняття (Крутії, 2015: 149).

На думку вчених, участь у грі є ефективним засобом соціалізації дітей. У спілкуванні з однолітками розкривається сутність дитини: інтелект,

ставлення до навколишньої дійсності, моральні уявлення. Виявляючи свої знання, вміння, дитина ділиться ними зі своїми ровесниками, тобто відбувається обмін соціальним досвідом. У грі в дітей формуються колективні навички: вони навчаються налагоджувати спілкування, домовлятися, узгоджувати свої бажання з бажаннями інших, переконувати у правомірності своїх міркувань, рахуватися з інтересами інших, тобто у грі поглиблюється аналіз явищ, взаємин, моральних якостей людей.

Оскільки ігри дітей соціальні за своєю спрямованістю, то у них відображається досвід і культура народу. Вони завжди спрямовані на предмет, або людину, з якою у дитини дошкільного віку відбувається контакт. Психолог Л. Виготський стверджував, що «...гра є арифметикою соціальних взаємин. У цьому її основна функція і значення для розвитку особистості дитини. Саме у грі найповніше активізується їхнє (дитяче) суспільне життя» (Виготський, 2002: 35).

У педагогічній практиці важливим є положення про те, що саме гра – один з найголовніших засобів всебічного розвитку дошкільників (Крутій, 2015: 12). Ігрова діяльність сприяє формуванню дитячого колективу, розвитку позитивних взаємин у ньому, закладенню початків суспільної спрямованості особистості. Участь у грі є ефективним засобом соціалізації дітей дошкільного віку. У спілкуванні з однолітками розкривається сутність дитини: моральні уявлення, ставлення до навколишньої дійсності, інтелект. Найбільші можливості формування дитячого товариства забезпечуються ігровою діяльністю дітей. Саме в ній активізується їх суспільне життя. Ігрова діяльність дає дітям змогу на ранніх етапах розвитку створювати самодіяльним шляхом ті чи інші форми спілкування. Основним змістом рольової гри дітей старшого дошкільного віку стають взаємини між людьми та виконання правил, які випливають з тієї чи іншої ролі. Саме правила гри є тепер важливим засобом регулювання взаємин.

Дитина дошкільного віку здобуває соціальний досвід безперервно, у грі в тому числі, а вихователь має постійно насичувати цей досвід гуманним змістом. Уся атмосфера закладу дошкільної освіти, спілкування, спільна діяльність дітей має сприяти збагаченню соціального досвіду дошкільника. Тому поруч із запланованими вихователем ігровими формами роботи щодо формування у дітей соціального досвіду варто використовувати і ті події, що відбуваються не заплановано. Нова іграшка, квітка, що розцвіла, хвороба товариша

по групі і багато інших подій, що виникають за планом виховної діяльності, – все це може стати предметом соціально-емоційного переживання й осмислення дітьми.

Майстерність вихователя виявляється у доцільності апелювання до почуттів і досвіду дітей дошкільного віку, тактовності й делікатності в обговоренні питань, що їх хвилюють, та вмінні ненав'язливо і точно допомагати дитині у освоєнні світу людей.

Починати заняття треба із довірчої інформації: «Діти, давайте поговоримо про те, що вас сьогодні порадувало. Мені приємно, що ми разом, що сьогодні хороша погода, що почався новий день, який принесе нам багато цікавого й радісного кожному з нас».

Цікавими мають бути ігри в сім'ю. Зі старшими дошкільниками варто пограти в гру «Наша родина», яка розширить знання дітей про сім'ю, дасть уявлення про родину, навчить орієнтуватися в термінах, якими позначають ознаку родової спорідненості – сім'я, родина, рід, виховуватиме повагу до батьків, родичів, взаємодопомогу, почуття гордості за свою родину, шанобливе ставлення до родинних традицій.

З дошкільнятами варто обговорити питання «Що ти знаєш про своїх рідних?», «Скільки років мамі?», «Що мама любить: слухати музику, читати, вишивати, малювати?», «Якою мама була у твоєму віці?», «Чим мама відрізняється від інших жінок?», «Чи є у мамі подруги?», «Як мама ставиться до своєї мамі?», «Як можна піклуватися про маму?». У процесі гри можна запропонувати дітям: «Давайте заплющимо очі й згадаємо кожен свою маму. Якою ви зараз побачили маму: радісною чи засмученою? А тепер відкріємо очі та подумаємо, що приємного ви зробите своїй мамі у таких ситуаціях. Мама прийшла з роботи втомлена. Як потрібно її зустріти, що сказати і зробити? А ось інший випадок: мама приготувала вечерю, а тобі їсти не хочеться, бо ти поспішаєш вийти гратися з друзями у дворі. Як ти вчиниш?» Потрібно, щоб діти усвідомлювали, що члени сім'ї пов'язані родинними зв'язками не лише із самою дитиною, а й між собою, незалежно від неї.

Ефективним буде використання казкових ігрових технологій «Квітка доброти», «Промінчик людяності», «Острів розуміння», «Дзвіночки совісті». Для їх створення від педагога вимагається здатність до глибоких почуттів і вміння творчого залучення дітей до співпереживання.

Цікаво для дітей брати участь у іграх-драматизаціях «Прихід у гості», «Відвідини хворого», «Привітання з днем народження»

Ігрові вправи можуть бути корисними як у повсякденному житті, так і на заняттях. Вони дозволяють включити явища гуманного змісту в досвід дітей, наблизити складний світ моральних понять до вікових особливостей дошкільника, допомагають здобути навички гуманної поведінки (Поніманська, 2018: 112).

Пропонуючи дітям пограти у гру «Кого я люблю», вихователь спонукає дітей назвати всіх, кого вони люблять, виграє той, хто називає більше людей. Далі дітям пропонується показати, як можна виявити свою любов (ласкаво доторкнутися, запропонувати іграшку, запросити присісти поруч із собою). У грі «Ім'я моєї мами» діти розказують на яку квітку, погоду, тваринку схоже ім'я їх мам. Інші вгадують ім'я мами товариша. У грі «Хто до нас прийшов» вихователь пропонує дітям уявити, що в дитячий садок прийшов хтось добрий, веселий, ласкавий, або, навпаки, засмучений і страшний. Пропонує придумати, хто це може бути, і розповісти про нього. Вихователь підводить дітей до висновку, що кожному людину потрібно сприймати такою, якою вона є. Краще не лякатися, не засуджувати, а намагатися зрозуміти.

До ефективних технологій розвитку соціальних емоцій дітей належать казкові подорожі, які приваблюють дітей, захоплюють незвичним сюжетом. Подорож у «Країну Ввічливості»

допомагає дітям навчитися добрих слів та використовувати їх у своєму мовленні. Вихователь розповідає казку про цю країну, куди не можна потрапити ні літаком, ні кораблем, ні автомобілем. Усі люди у в цій Країні ввічливі та уважні. Навіть котики подають лапку перехожим, щоб привітатися, У цій країні ніхто нікого не ображає, потрапити у цю країну можна лише за допомогою добрих слів і виразів. У грі дітям потрібно дати для засвоєння зразки добрих слів та виразів. На основі отриманих дітьми знань та умінь може бути створений етичний кодекс правил ввічливого спілкування.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи сказане вище, зазначимо, що ми розглянули лише деякі ігрові технології розвитку соціальних емоцій дітей у закладах дошкільної освіти. Проте це дозволяє нам зробити висновок про важливість та необхідність використання різноманітних ігрових технологій, які є важливим засобом розвитку та виховання молодшого покоління. Актуальними видаються питання формування професійності вихователів у використанні ігрових технологій у формуванні соціально-емоційного досвіду дітей, засвоєння загальнолюдських цінностей, гуманізму, поінформованості стосовно норм поведінки, формуванню навичок спілкування та спільної діяльності у закладах дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukrayini>. 2020.
2. Дитина в дошкільні роки: освітня програма та методичні рекомендації для вихователів. Під ред. К. Л. Крутій. Запоріжжя: ЛТД, 2015. 268 с.
3. Л. Виготський (за ред Піроженко Т.О.). Особистість дошкільника: надії та перспективи розвитку: в 2-х ч. К.: Копіювальний салон «SIGNATURE», 2002. 50 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка, 4-те видання перероблене. ВЦ «Академія», 2018. 408 с.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini [A base component of preschool education is in Ukraine]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukrayini>. 2020. [in Ukrainian].
2. Dytna v doshkilni roky: osvithnia prohrama ta metodychni rekomendatsii dlia vykhovateliv [Child in preschool years: educational program and methodical recommendations for educators]. Pid red. K. L. Krutii. Zaporizhzhia: LTD, 2015. 268 p. [in Ukrainian].
3. L. Vyhotskyi (za red Pirozhenko T.O.) Osobystist doshkilnyka: nadii ta perspektyvy rozvytku [Personality of preschool child: hopes and prospects of development]: v 2-kh ch. K. : Kopyiuvalni salon «SIGNATURE», 2002. 50 p. [in Ukrainian].
4. Ponimanska T. I. Doshkilna pedahohika [Preschool pedagogics], 4-te vydannia pereroblene. VTs «Akademiia». 2018. 408 p. [in Ukrainian].